

Stormfugler i Buskerud

Steinar Stueflotten, Damenga 19, 3032 Drammen, e-post: sstuef@broadpark.no

Stormfugler omfatter her arter tilhørende albatrossfamilien, stormfuglfamilien, stormsvalefamilien og sulefamilien. Følgende sju stormfugler er observert i Buskerud: svartbrynalbatross, gråhodealbatross, havhest, grålire, havlire, stormsvale og havsule. I tillegg foreligger det to mulige/usikre observasjoner av gulnebblire og storlire. Siden Buskerud mangler kystlinje mot åpent hav, er alle disse artene sjeldne eller svært sjeldne arter. Havhest og havsule er de to stormfuglartene som oftest blir observert i fylket. Denne artikkelen summerer opp den kunnskapen som LRSK for tiden har om disse artenes forekomst i Buskerud.

Svartbrynalbatross

Thalassarche melanophris

Svartbrynalbatrossen er en av de største stormfuglene med tilhold i havområdene på den sørlige halvkule der den hekker på isolerte øyer. Den største kolonien fins på Falklandsøyene. Arten er den vanligste av albatrossene og er en tilnærmet årlig streifgjest i Nord-Atlanteren.

Svartbrynalbatrossen er oppført som en sterkt truet art på IUCNs rødliste pga. stor reduksjon i bestanden.

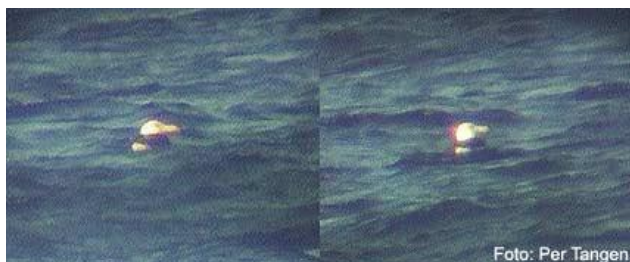
Sjelden streifgjest i norske farvann med kun 17 godkjente funn per 2014. Hyppigst observert om høsten, og med kun ett vinterfunn ultimo februar.

Forekomst i Buskerud

Status: Meget sjelden gjest.

Godkjente funn (NSKF):

- 1 ind. Breiangen v/Mølen, Hurum 29.9.2016 (S.Andersen, O.Fagerbakke mfl.). Oppdaget utenfor Møringa, Horten (VF), trakk inn fjorden i retning Hurumlandet. Funnet er ikke ferdigbehandlet av NSKF per desember 2017.
- 1 ad. Filtvet, Hurum 11.11.2001 *(V) (P.Buertange). Fuglen ble oppdaget ute på fjorden mellom Krokstrand (Ak) og Filtvet (Bu). Den drev langsomt nordover og ble sist sett i flukt på Buskerud-sida av fjorden.

Videoklipp av svartbrynalbatrossen observert mellom Krokstrand (Ak) og Filtvet (Bu) 11.11.2001. Foto: Per Tangen

[Gråhodealbatross

Thalassarche chrysostoma]

Gråhodealbatrossen er en utpreget stormfugl med tilhold på den sørlige halvkule. Arten blir meget sjelden observert nord for 40° sør. Spontan forekomst på den nordlige halvkule ansees derfor som lite sannsynlig for denne arten.

Forekomst i Buskerud

Status: Ett antatt ikke-spontant funn fra 1837.

Godkjent funn som E-art (NSKF):

- 2 ind. skutt på det islagte Fiskumvannet, Øvre Eiker i april 1837 (Haftorn 1971). Det ene individet (adult) ble innsendt av professor W.Boeck, og er oppbevart på Naturhistorisk museum i Oslo (utstoppet ind. ref. NHMO-BI-50411). Det andre individet ble skutt i stykker og ble ikke tatt vare på. Man tror at fuglene ikke har kommet til landet på egen hånd, men er blitt medbrakt dit fra den sørlige halvkule av sjøfolk (Cramp and Simmons 1977, Schandy 2003). Andre funn fra Europa er ikke med sikkerhet kjent.

Den utstoppa gråhodealbatrossen tilbake på isen på Fiskumvannet i februar 2001. Foto: Tom Schandy.

Havhest *Fulmarus glacialis*

Havhesten er en utpreget stormfugl knyttet til nordlige havstrøk. Den hekker i spredte kolonier langs kystene rundt Nord-Atlanteren fra Bretagne, Frankrike i sør til Novaja Semlja, Svalbard, Island og Grønland i nord. I nordlige farvann av Stillehavet hekker en annen underart.

I Norge hekker havhesten i og ved fuglefjell og sjøfuglkolonier fra Vest-Agder til Finnmark. Første påviste hekking i Norge var på Runde i Møre og Romsdal ca. 1920. Bestanden økte raskt og arten spredte seg etter hvert til andre kolonier langs kysten. Den norske bestanden var trolig på sitt høyeste på 1990-tallet med 7000-8000 par. Etter det har hekkebestanden gått kraftig tilbake og teller i 2015 bare 500-1000 par, i tillegg hekker >1.000.000 par på Svalbard og Jan Mayen (Shimmings og Øien 2015). Pga. den sterke tilbakegangen i en begrenset populasjon, er havhesten oppført på rødlista som sterkt truet.

Koloniene på fastlandet blir som regel besatt i løpet av april. Havhesten legger bare ett egg i løpet av mai som ruges i ca. 50 dager. Arten hekker ikke før den er 6-12 år gammel. Til gjengjeld kan arten oppnå en høy alder på i gjennomsnitt 16-18 år (Gjershaug mfl. 1994, Cramp and Simmons 1977), i noen tilfeller trolig opp mot 50 år.

Havhesten kan forflytte seg over store avstander og kan utenom hekketiden observeres langs store deler av norskekysten, med forekomst nær land spesielt når det er sterk pålandsvind.

Forekomst i Buskerud

Status: Sjelden art som helst påtreffes i forbindelse med uværsperioder i vinterhalvåret fra september til februar, men den er observert i Buskerud i alle årets tolv måneder. Første kjente funn ble gjort ved Hurumlandet primo oktober 1967 (Haftorn 1971). Per 2017 er det kjent 49 funn av havhest i Buskerud.

Havhest ved Mølen, Hurum 18.7.2016. Foto: O.Rygh

Normalt observeres bare 1-2 ind., sjelden mer enn 3 ind. samtidig. Noen høye antall: 5 ind. Storsand, Hurum 12.2.2000 (ukjent via LRSK), et 10-talls ind. i Drøbaksundet (Bu), Hurum 21.9.2004 (H.E.Karlsen), 7 ind. Drøbaksundet, Hurum 24.9.2007 (E.Gates) og 5 ind. ptS Ekrebukta, Hurum 31.12.2013 (E.Gates, J.Apeland).

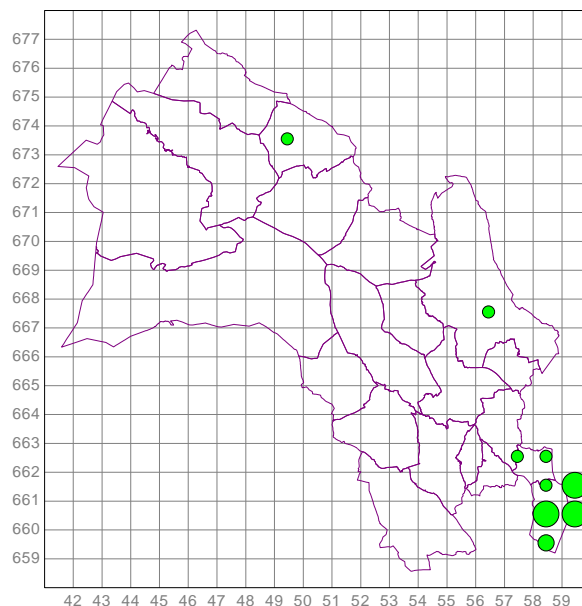
Arten forekommer i to fargemorfer en lys og en mørk med flere mellomformer. I Buskerud er det bare kjent observasjoner av den lyse morfene. Den mørke er vanligst lengst nord i Atlanteren.

En sjelden gang kommer enkelte individer på avveier i dårlig vær, og kan da havne i innlandet.

Innlandsfunn i Buskerud:

- 1 ind. død, Brastadjordet Vf Filtvet, Hurum 19.3.2016 *(F) (T.Turtumøygard).
- 1 ind. Hensmoen, Ringerike 22.6.2002 (J.Lønner mfl.). Havhesten ble funnet utmattet og avmagret på E16 ved Hensmoen av Jørn Lønner. Den ble hentet av K.Myrmo, ringmerket og satt ut ved Hurum av V.Bunes og K.Myrmo.
- 1 ind. Hemsil, Gol 12.6.1998 *(F) (K.O.Klepp). Havhesten satt på et berg nede ved elva Hemsil. Etter ca. 30-40 min reiste den videre med elva nedover mot Hallingdalselva og forsvant.
- 1 ind. død, Lierstranda, Lier 15.4.1993 (L.T.Poppe, T.Sigurdson).

Havhest

10x10 km ruter med funn av havhest i Buskerud.
Små prikker: 1-2 funn, mellomstore prikker: 3-9 funn
og store prikker: ≥10 funn.

Grålire *Puffinus griseus*

Grålira er en art i stormfuglfamilien med tilhold i kalde farvann på den sørlige halvkule der den hekker på øyer i sørlige oseaner. Arten vandrer liksom flere andre stormfugler fra den sørlige halvkule i sirkel over Nord-Atlanteren i sommersesongen og opptrer da årvisst langs nordeuropeiske kyster på høsten, særlig etter sterke vestlige vinder.

Observeres årlig i norske farvann, hyppigst om høsten fra august til oktober, mer sjelden ellers. Sees hos oss oftest langs Vestlandet. Meget sjelden art i indre Oslofjorden.

Forekomst i Buskerud

Status: Meget sjelden gjest.

Godkjente funn (LRSK):

- 1 ind. ptS Filtvet, Hurum 17.1.2015 (E.F.Roualet). Ble observert på begge sider av fylkesgrensa.
- 1 ind. ptN Filtvet, Hurum 27.10.2013 (P.Buertange, Ø.Hagen). Ble observert på begge sider av fylkesgrensa.
- 1 ind. Sundbyholmene, Røyken 25.8.1974 (R.E.Andersen, P.O.Syvvertsen).

Havlire *Puffinus puffinus*

Havlira, også kalt færøylire eller smålire, er en art i stormfuglfamilien som holder til i Nord-Atlanteren. Den hekker på øyer og i bratte kystområder på Island, Færøyene, De britiske øyer, Azorene, Madeira og sparsomt i NV-Frankrike, samt på småøyer utenfor kysten av Massachusetts og Newfoundland. De fleste overvintrer langs østkysten av Sør-Amerika. To andre nærstående arter, middelhavslire og balearlire, hekker i Middelhavet.

Havlira er den vanligste og minste lirearten som regelmessig opptrer fåtallig langs norskekysten, men den er ikke funnet hekkende hos oss. De fleste funn er gjort i sommerhalvåret fra mai til oktober. Sjelden gjest i indre Oslofjorden om høsten i september og oktober, som regel i forbindelse med uværperioder med sterk vind fra S/SV.

Forekomst i Buskerud

Status: Meget sjelden gjest.

Godkjente funn (LRSK):

- 1 ind. Storskjær, Drøbaksundet, Hurum 25.9.2007 (E.Gates).
- 1 ind. Østnestangen, Hurum 19.5.2007 (J.L.Hals)
- 1 ind. Tofte, Hurum 31.10.2000 (J.L.Hals).

Stormsvale *Oceanodroma leucorhoa*

Stormsvale er en art i stormsvalefamilien som hekker tallrikt på øyer i Nord-Atlanteren, samt i nordlige deler av Stillehavet fra Japan til Aleutene. Den øst-atlantiske bestanden er ganske liten og klart mindre enn bestanden til den nærstående arten havsvale i samme område. Stormsvale hekker på isolerte øyer i nordvestlige Storbritannia, Irland, Færøyene, Island og Norge. Den er en liten, pelagisk, overflatebeitende sjøfugl.

Arten ble påvist hekkende for første gang i Norge på Røst i 1989, men det var indikasjoner på hekking her flere år tidligere. Arten er nattaktiv. For å unngå predasjon må fuglene ankomme og forlate koloniene i mørke. Stormsvale hekker derfor seint og starter ikke eggleggingen på Røst før i august. Den legger bare ett egg som ruges i hele 40 dager, og ungene forlater ikke kolonien før seint på høsten, noen ikke før i desember. Den norske bestanden er anslått til 500-1000 par (Shimmings og Øien 2015). Stormsvale er rødlistet som nær truet pga. liten sårbar bestand i Norge og som sårbar globalt på IUCNs rødliste.

Stormsvale er meget sjelden gjest i indre Oslofjorden med kun et fåtall kjente funn i perioden september-desember. Av ukjent årsak er arten vanligere her enn den mer tallrike havsvale ellers i norske farvann.

Forekomst i Buskerud

Status: Meget sjelden gjest.

Godkjent funn (LRSK):

- 1 ind. ptS Drøbaksundet (Bu), Hurum 30.11.2011 (E.Gates).

Arten havsvale er ikke observert i Buskerud.

Havsule *Morus bassanus*

Havsula er en nordatlantisk art i sulefamilien med tilknytning til åpne havområder. Arten hekker langs østkysten av Canada, på Island og langs vestkysten av Europa fra Frankrike i sør til Finnmark i nord. Den nordatlantiske bestanden har vært i sterk vekst siden begynnelsen av 1900-tallet.

Havsula er den største norske stormfuglen med et vingspenn på hele 170-190 cm. Den første norske kolonien ble påvist på Runde i 1946. Siden har arten spredt seg til nye kolonier langs kysten nordover til Finnmark. Den norske bestanden er anslått til 5700 par (Shimmings og Øien 2015). Havsula hekker først når den er 5 år gammel. Den legger bare ett egg. Karakteristisk for arten er stor spredning i eggleggingstidspunkt innen kolonien. Midt i hekkesesongen kan man derfor finne ulike utviklingsstadier fra nylagte egg til halv voksne unger, noe som

innebærer at de siste ungene ikke forlater kolonien før langt ut i september. De fleste nordeuropeiske havsulene trekker i vinterhalvåret sørover i Atlanteren til havområdene utenfor Vest-Afrika. Men arten forekommer også regelmessig langs store deler av norskekysten om vinteren, om enn i noe varierende antall (Svorkmo-Lundberg mfl. 2006).

Havsula observeres tilnærmet årlig i lite antall i indre deler av Oslofjorden fra september til januar, oftest i tilknytning til uværsperioder med sterk vind fra S/SV, sjelden ellers.

Forekomst i Buskerud

Status: Sjelden gjest som helst påtreffes i perioden fra september til januar, som regel i forbindelse med uværsperioder med sterk vind fra S/SV i Skagerak. I tillegg foreligger det tre funn fra perioden mai-juli.

Normalt observeres bare 1-2 ind., sjelden mer enn 3 ind. samtidig. Høye antall: 15 ind., både voksne og ungfugler, utenfor Tofte, Hurum 16.10.1983 (P.O. Syvertsen, Ø.Syvertsen), 7 ind. trekkende forbi Mølen, Hurum 29.10.2013 (S.Rix), 20 ind. trekkende mellom Tofte (Bu) og Jeløya (Øf) 12.9.2017 (S.Rix, R.Zakariassen). Totalt er det kjent ca. 30 funn av havsule i Buskerud.

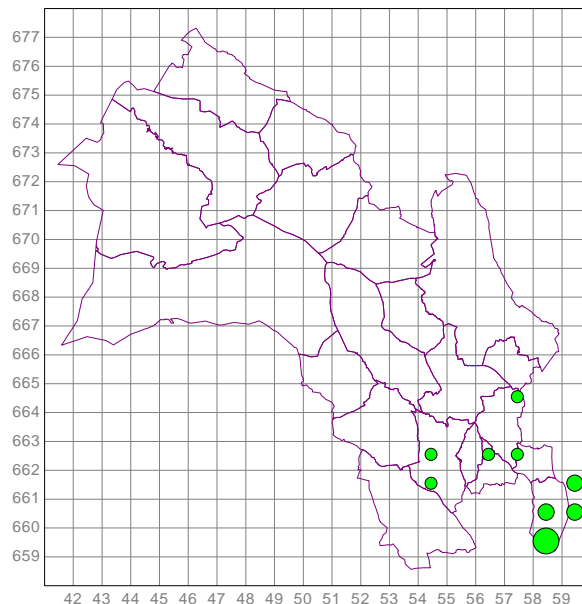
Havsule, Filtvet, Hurum 31.12.2013. Foto: E.Gates

En sjelden gang kommer enkelte individer på avveier i dårlig vær, og kan da havne i innlandet.

Innlandsfunn i Buskerud:

- 1 ad. død, Gilhusodden, Lier 22.12.2006 (R.E.Andersen).
- 1 ad. Sylling, Lier 3.10.1999 (K.A.Solberg). Havsula ble tatt hånd om, matet med fisk og en uke seinere satt ut på fjorden ved Tofte.
- 3 ad. + 1 1K Furua, Fiskumvannet, Øvre Eiker 5.10.1991 (A.Hals).
- 1 ind. overflygende Vestfosselva, Øvre Eiker 4.10.1991 (E.Klunderud).
- 1 ind. Sørum, Lier 29.6.1990 (P.Fjelltun).
- 1 ind. Stordammen, Konnerud, Drammen, trolig i oktober 1983 (O.E.Bakken).

Havsule

10x10 km ruter med funn av havsule i Buskerud.

Små prikker: 1-2 funn, mellomstore prikker: 3-9 funn og store prikker: ≥ 10 funn.

Supplement

I tillegg til de artene som er omtalt ovenfor, foreligger det en mulig/usikker observasjon av gulnebblire og et mulig/usikkert funn av storlire i fylket, se nedenfor.

Gulnebblire *Colonectris diomedea*

Gulnebbliira er en av de store lireartene, på størrelse med en havhest, men ikke så kompakt som denne. Det fins to underarter av gulnebbliira, en østatlantisk ua. *borealis* som i Europa hekker på Kanariøyene, Madeira og Azorene, og en ua. *diomedea* som hekker i Middelhavet. Det er usikkert hvilken av disse underartene som oftest besøker norskekysten. Gulnebbliira er en sjelden art i Norge med kun 40 godkjente funn per 2014. Arten er hyppigst observert i perioden ultimo mai til primo oktober. Meget sjelden gjest i Oslofjorden.

1 ind. ble observert i Oslofjorden utenfor Hulvik i Vestby (Ak) 27.9.2005 (P.Gylseth, M.Klann). Funnet er godkjent av NSKF. Denne gulnebbliira ble sett fly mot Tofte, men det er ikke registrert eller godkjent noe funn i Buskerud. Det ansees likevel som sannsynlig at denne lira var innom vårt fylke denne dagen.

Storlire *Puffinus gravis*

Storlire er, som navnet antyder, en av de største lireartene. Arten hekker kun på noen få øyer i Sør-Atlanteren. Utenom hekketiden trekker storlirene nordover til de nordatlantiske havområdene. Arten blir da observert en sjelden gang langs kysten av Sør-Norge. Per 2014 foreligger det 55 godkjente funn av storlire i Norge, de fleste stammer fra perioden juni-november. Meget sjelden gjest i Oslofjorden.

1 hunn ble skutt i Drøbaksundet 22.11.1936 (Haftorn 1971, Wollebæk 1937). Belegget ble innlevert som gave fra tolloppsinsmann Einar Wilhelmsen til Naturhistorisk museum i Oslo (ref. NHMO-BI-50272). Storlira oppholdt seg i en flokk med alker (pers. medd. Jan Terje Lifjeld). I tilgjengelige kilder er det ikke angitt på hvilken side av fylkesgrensa fuglen ble skutt, men siden belegget er registrert med funnsted Drøbak, er det mest sannsynlig at dette skjedde på Akershus-sida av fjorden. NSKF har godkjent funnet i Akershus.

Ingen av disse to lireartene er inkludert i den offisielle artslista for Buskerud pga. de usikre funnomstendighetene.

Referanser

- Cramp, S. and Simmons, K.E.L. (Eds) 1977. The Birds of the Western Palearctic, Volume I. Oxford University Press.
- Gjershaug, J.O., Thingstad, P-G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.) 1994. Norsk fugleatlas. NOF, Klæbu, 552 s.
- Haftorn, S. 1971. Norges Fugler. Universitetsforlaget. 862 s.
- Hagemeijer, W.J.M. and Blair, M.J. (Ed) 1997. The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance. T&A D Poyser, London.
- Schandy, T. 2003. Mysteriet om gråhodealbatrossen. Buskskvetten 8: 23-25.
- Shimmings, P. & Øien, I. J. 2015. Bestandsestimater for norske hekkefugler. NOF-rapport 2015-2. 268 s.
- Svorkmo-Lundberg, T., Bakken, V., Helberg, M., Mork, K., Røer, J.E. & Sæbø, S. (red.) 2006. Norsk VinterfuglAtlas. NOF, Trondheim, 496s.
- Wollebæk, A. 1937. Fuglenotiser. Naturen 61, s. 31-32.